

LIIKKUVA KOULU
skolan i rörelse

LIIKKUVA KOULU -KOKEILUKUNNAT 2012–15

Vakiintuuko toimintakulttuuri?

Annaleena Aira, Salla Turpeinen ja Kaarlo Laine

LIIKKUVA KOULU -KOKEILUKUNNAT 2012–15

Vakiintuuko toimintakulttuuri?

Annaleena Aira, Salla Turpeinen ja Kaarlo Laine 2015.

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 307

ISBN 978-951-790-393-6 | ISSN 2342-4788

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti 17 Liikkuva koulu -kokeiluhanketta eri puolilla Suomea v. 2012–2015. LIKES-tutkimuskeskus on seurannut kokeilukuntien Liikkuva koulu -prosessia kolmen vuoden ajan. Tässä julkaisussa on kuvattu jokaisen kokeilukunnan Liikkuva koulu -prosessia ja toimintakulttuurin vakiintumisen ehtoja.

Yhteistä kokeilukunnille on Liikkuva koulu -toiminnan reipas laajentuminen ohjelmakauden aikana. Niin Liikkuvien koulujen määrät kokeilukunnissa kuin oppilasmäärät ovat kasvaneet merkittävästi. Kokeilukunnissa Liikkuva koulu -toiminta tavoittaa jo 52–100 % perusopetuksen oppilaista.

Liikkuva koulu -kokeilukunnat ovat hyvin eri kokoisia. Matka Liikkuvaksi kouluksi on ymmärrettävästi hyvin erilainen erikokoisissa kunnissa. Erilaisten kokeilukuntien kuvaukset antavat hyvän kurkistusikkunan tähän prosessin luonteen monimuotoisuuteen. Identtistä toimintatapaa ei voi eikä ole järkevää levittää kaikkiiin Suomen kuntiin, vaan jokaisen kunnan on lopulta löydettävä omat, itselleen ominaiset ja sopivat tavat toimia.

Merkille pantavaa on, että vaikka kuntatalous on Suomen kunnissa näyttänyt huonolta jo pitemmän aikaa, Liikkuva koulu -toiminnan kehittämiseen on pystytty panostamaan. Tämä on luonut hyviä edellytyksiä jatkaa Liikkuva koulu -toimintaa kokeilukunnissa myös jatkossa.

Vaikuttaakin siltä, että kaikissa kokeilukunnissa Liikkuva koulu -toiminta jatkuu ohjelmahoituksen päätyttyä.

Suuret kiitoksemme Liikkuva koulu -hankevastaaville monenlaisten tietojen tuottamisesta arviointia varten. Kiitos myös Liikkuva koulu -hankkeiden tukihenkilöille, jotka ovat koonneet kuvaukset.

ESPOO   **Espoon Liikkuva koulu**

Ensisijaisena tavoitteena on ollut oppilaiden koulupäivän liikkumisen ja liikuntamahdollisuuksien lisääminen ja monipuolistaminen. Koulut ovat tehneet vuosittain omat toiminta- ja budjettisuunnitelmansa, jotka kootaan opetustoimessa. Kouluilla on toteutettu muun muassa välkäräkoulutuksia, välinehankintoja ja liikunnallisia iltapäiväkerhoja. Enemmistössä kouluista on käytössä pitkät välitunnit. Lisäksi on järjestetty tapahtumia, kampanjoita ja liikunnallisia reissuja, joista suuremmat on toteutettu useamman koulun yhteistyöllä. Urheiluseurat ovat käyneet kouluilla pitämässä lajiesittelyjä. Opettajille on järjestetty koulutusta. Espoon kaikkien opettajien yhteiseen sähköiseen oppimisympäristö Fronteriin on luotu Liikkuva koulu -huone, johon kootaan koulujen käytännöt ja jossa voidaan käydä keskustelua toiminnan toteutuksista. Kouluille on haluttu jättää paljon tilaa oman toiminnan suunnitteluun, ja toiminta muotoutuu koulujen omien toimintatavoitteiden kautta. Oman toiminnan lisäksi koulut sisällyttävät suunnitelmiinsa alueellista yhteistyötä sekä kummikoulutoimintaa. Koulujen toiminnan kehittämisestä vastaavat yhdysopettajat, joita on vähintään kaksi jokaisesta koulusta. Monissa kouluissa toimii myös Liikkuva koulu -tiimi, johon kuuluu 4–6 opettajaa. Toiminnassa keskeistä on ollut uusien koulujen verkostoitumisen tukeminen. Koulujen väliseen yhteistyöhön kannustaminen on ollut tärkeää: yhteiset tapahtumat, yhteisiä hankintoja. Toimivien rakenteiden luominen on ollut isossa kaupungissa aivan oleellista.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: koulujen intresseistä lähtenyt hanke, jota koordinoidaan virastosta käsin.

Yhteistyöverkosto

Isossa kaupungissa yhteistyö on ollut laajaa ja verkostoituminen avainasemassa. Yhteistyöverkostossa ovat olleet mukana koulut, koulujen yhdysopettajat, kaupungin eri hallinnonalat (etenkin liikuntavirasto ja Tilakeskus-liikelaitos) sekä urheiluseurat. Verkostotapaamiset ja Fronter-huone ovat olleet toiminnan ehdottomia onnistumisia ja levittämisen sekä verkostoitumisen kannalta oleellisia.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 195 708 € / 105 406 €

Vakiinnuttaminen

Toiminta jatkuu Espoossa todennäköisesti laajempaan kuin tähän saakka. Monissa kouluissa fyysisen aktiivisuuden toimintakulttuuri on osa arkea. Verkostoituneet koulut kirittävät toisiaan eteenpäin. Verkostotapaamiset on koettu tärkeäksi toiminnan vakiinnuttamisen kannalta; säännöllinen yhteistyö luo vakautta tulevaisuuden toiminnalle. Koulut ovat olleet itse tekemässä ja muovaamassa toimintaa omiin tarpeisiinsa, mikä on edesauttanut jatkuvuutta.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktiivointi 8–9, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 10, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8–9, hanke kokonaisuutena 9½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Ei ole kirjattu. OPS 2016 -kuntaosassa, työtavoissa mainitaan riittävä fyysinen aktiivisuus. Liikkuvaa koulua ei koeta tarpeelliseksi mainita nimeltä, sillä tarkoitus on ajaa ideologia osaksi perustoimintaa. Hankeajattelu ei sovi toimintakulttuurin kokonaisvaltaiseen muutokseen.

HANKASALMI

Into ja rauha

Tavoitteena oli lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden herättäminen ja vakiinnuttaminen osaksi koulupäivää lisäämällä reilusti liikkumista koulupäivään. Alakoulussa koulupäivän rakennetta lähdettiin uudistamaan lisäämällä tunti liikuntaa jokaiseen koulupäivään. Tämä osoittautui kuitenkin lukujärjestysteknisistä syistä mahdottomaksi, joten viikkoon tuli kolme ylimääräistä liikkumistuntia. Tuntien ohjaajina toimivat hankkeeseen palkatut koordinaattorit sekä koulutetut lukiolaiset ja muutamat seuratoimijat. Kolmantena vuonna liikkumistunnit vähenivät kahteen kertaan viikossa ja yksi liikkumistunti korvattiin oman opettajan pitämällä pitkällä välitunnilla kerran viikossa. Lisäksi koulussa on järjestetty välituntiliikuntaa, kerhotoimintaa, toiminnallisten tuntien kokeiluja, tehty välinehankintoja sekä järjestetty liikunnallisia teemapäiviä ja -tapahtumia. Liikkuva koulu on ollut esillä opettajien tilaisuuksissa sekä vanhempainilloissa. Ensimmäisenä vuonna alakoulussa toimi välituntiliikuttajia, mutta kun alakoululaiset liikkuvat välituntisin jo muutenkin, painopiste siirtyi yläkoulun puolelle. Yläkoulussa on tehty pitkä toimintavälitunti sekä rakennettu oppilaiden itse valvoma toimintaluokka, jossa on esim. nyrkkeilysäkkejä ja biljardipöytä. Kouluille järjestetään yhteisiä tapaamisia, joissa vaihdetaan kokemuksia ja kehitetään toimintaa. Toisena vuonna peruskoulussa koottiin myös opettajien Liikkuva koulu -ryhmä (yt-ryhmä).

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Alakoulussa *top down*: Palkatut koordinaattorit ja hankevastaava organisoijina, mm. lukiolaiset toimineet liikkumistuntien ohjaajina. Liikuttaminen on tuotu alakouluun ulkoapäin ja siten opettajien omistajuus on ollut vaihtelevaa. Yläkoulussa *bottom up* (alk. sl. 2014): toiminta on aloitettu suoraan oppilaiden kuulemisella, ja oppilaat ovat toteuttamassa ja suunnittelemassa mm. välituntitoimintaa.

Yhteistyöverkosto

Mukana koulut, johtoryhmä (kunnanjohtaja, sivistystoimenjohtaja, rehtori, liikunnanopettaja = hankevastaava, kaksi Liikkuva koulu -koordinaattoria), koulussa vastuupettajat, opettajien ryhmä, lukion oppilaat, kansalaisopisto ja urheiluseura Hankasalmen Hanka.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 138 000 € / 48 000 €

Vakiinnuttaminen

Toimintaa on suunniteltu vakiinnutettavaksi hyödyntämällä kerhotunteja, odotustunteja, seurayhteistyötä sekä muokkaamalla koulupäivän rakennetta pidempien liikkumisvälituntien suuntaan. Lukiolaisilla on mahdollisuus suorittaa kaksi Liikkuva koulu-kurssia ja toimia liikkumistuntien ohjaajina. Yläkoululaisilla on viikottain 30 min toimintavälitunti, jossa liikuntaa välituntiohjaajien ohjauksessa, asiantuntijoiden seurakunnan isosten kanssa, lautapelejä 4H-nuorten kanssa tai lukemista kirjastossa ja kunnan nuorisotyöntekijöiden tapaamista. Toiminta on osa koulun arkea, mutta koordinaattorin työpanos (n. 10 h/vk) vaaditaan, jotta toiminta pyörisi laadukkaasti. Toiminnan jatkumisen kannalta on hyvä, että koulun puolella on vastuupettaja, joka on arjessa mukana ja tietoinen asioista.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 10, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8, hanke kokonaisuutena kiitettävä.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Kunta sitoutunut omavastuusuuteen Liikkuva koulu -hankkeen jälkeisessä ”muutosta liikkeellä” -hankkeessa. OPSissa 2016 maininta Liikkuva koulu -toiminnasta sekä oppilaiden osallisuudesta.

612 700 asukasta
111 peruskoulua
46 886 oppilasta
82 Liikkuvaa koulua,
joissa 29 676 oppilasta (63 %)

HELSINKI

Helsingin Liikkuva koulu -hanke

Helsinki lähti mukaan Liikkuva koulu -ohjelmaan viidellä koululla, nyt kouluja on mukana 70. Helsingin opetusvirasto, liikuntavirasto ja urheiluseurat ovat yhteistyössä tuottaneet toimintamallin koulupäivän aikaisesta liikkumisen lisäämisestä. Yhteistyömallilla pyritään tukemaan koulujen lähtökohdista nousevia prosesseja ja kuhunkin kouluun sopivia toimintoja. Toiminnan käytännön toteutuksesta ovat vastanneet palkatut liikunnanohjaajat. He ovat koordinoineet toimintaa kouluissa, tuoneet liikettä luokkiin ja välitunneille sekä yhdessä opettajien ja oppilaiden kanssa ideoineet, miltä Liikkuva koulu voisi näyttää kunkin koulun arjessa. Eri kouluilla on toteutettu muun muassa välinelainaamotoimintaa, välkkäriskoulutuksia, liikunnallisia aamunavauksia, liikunnallista iltapäivä- ja kerhotoimintaa, järjestetty tapahtumia sekä tehty taukoliike- ja älyjumppamateriaalia. Kasvavassa määrin opettajat ovat kokeilleet oppituntien toiminnallistamista sekä opiskelun yhdistämistä laajempaan toimintaympäristöön, kuten pihalle. Urheiluseurojen kanssa on toteutettu runsaasti lajesittelyjä ja iltapäivätoimintaa. Osassa kouluista on tehty koulupäivään rakennemuutosta pitempien välituntien muodossa. Oppilaiden osallisuus on näkynyt etenkin välituntitoiminnoissa, välinelainaamossa ja tapahtumien suunnittelussa. Oppilaskuntapäivillä oppilaat ovat saaneet esittää toiveita oman koulunsa toiminnasta. Koulujen toimintakulttuurien aktiivisuudessa on eroja, mutta koulujen välillä on myös paljon hyvää jakamista. Lähitulevaisuudessa Helsingin koulujen koko kasvaa koulujen yhdistymisten kautta. Tavotteellaan yli 400 oppilaan kouluja, joista suurimmat lähes 1 000 oppilaan kouluja. Koulujen monikulttuurisuus yleistyy, ja vuonna 2025 arviolta noin joka neljäs koululainen on muu kuin kantasuomalainen.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down, mutta lähtökohta on koko ohjelmakauden ollut koulujen oma halukkuus lähteä mukaan ja sitoutuminen omista lähtökohdista. Kaupungin suuren koon vuoksi on järkevää, että koordinointi on ollut virastovetoinen. Näin on voitu vahvistaa hallintokuntien yhteistyötä ja löytää uusia kumppaneita, kuten kouluterveydenhuolto ja nuorisotoimi. Seuranta on tapahtunut strategisen tason ohjauksella.

Yhteistyöverkosto

Koulujen lisäksi verkostoon ovat kuuluneet kaupungin eri virastot (pääasiassa opetus- ja liikuntavirasto), yksityiset toimijat ja kolmas sektori, erityisesti urheiluseurat. Liikunnanohjaajien suhde kouluihin on ollut tiivis ja käytännöllinen, virastojen rooli sen sijaan hallinnollinen ja kokonaisuutta koordinoiva. Liikuntaviraston ja opetusviraston sujuva yhteistyö on ollut onnistumiselle keskeistä.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 333 708 € / 164 850 €

Vakiinnuttaminen

Liikkuvan koulun laajentuminen ja toimintojen osittainen vakiintuminen näyttää todennäköiseltä. Hallinnollisten strategiakirjausten ja uuden OPSin myötä aktiivisemmän koulupäivän ideologian uskotaan vakiintuvan kouluihin. Liikunnanohjaajien toimintaa kouluilla pidetään arvossa sekä koulujen että viraston puolelta, mutta ohjaajaresurssin riittävyys aiheuttaa huolta koulumäärien lisääntyessä. Toimenpiteiden vakiinnuttamiseen ruotsinkielisissä kouluissa hyödynnetään suomenkielisten koulujen kokemuksia ja toimenpideportaita, sekä käynnistetään yhteistyö nuorisosiainkeskuksen ruotsinkielisen osaston kanssa.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin: Oppilaiden aktivointi 8-, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8-, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8½, hanke kokonaisuutena 9.

Liikkuva koulu toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu on vahvasti mukana strategiatasolla. Liikkuva koulu on mainittu kaupungin strategiassa ja hyvinvointisuunnitelmissa sekä virastojen omissa strategioissa ja toimenpideohjelmassa.

2 330 asukasta
2 peruskoulua
183 oppilasta
1 Liikkuva koulu,
jossa 170 oppilasta (93 %)

HIRVENSALMI

Elomaan Liikkuva koulu

Elomaan koulu on yhtenäiskoulu Hirvensalmen kirkonkylällä. Liikkuva koulu -toiminnan painopiste-alueita ovat olleet liikunnalliseen elämäntapaan kasvattaminen, päivittäisen liikunnan määrän vähene-
misen pysäyttäminen ja liikunnan määrän kasvattaminen, maahanmuuttajaoppilaiden kotouttaminen ja syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden tukeminen liikunnan avulla sekä liikunnallisten toimintata-
pojen kehittäminen oppimisvaikeuksien tukemiseen. Koulussa on toteutettu opettajien ohjaamaa väli-
tuntiliikuntaa neljänä päivänä viikossa, hankittu välituntiliikuntavälineistöä ja Jopo-pyöriä, koulutettu
välituntiliikuttajia 8. ja 6. luokan oppilaista sekä järjestetty liikuntatapahtumia, joiden toteutuksesta
ovat vastanneet pääasiassa oppilaat. Rakenteellisesti kouluun on järjestetty 45 minuutin ruokailuväli-
tunti sekä 30 minuutin välitunti, jonka aikana pidetään kerhoja. Seisomatyöpisteitä on kokeiltu niin
luokissa, aulaissa kuin opettajainhuoneissa. Personal trainer -toimintaa on kohdennettu vähän liikku-
ville. Vanhemmille on nostettu esiin koulumatka-asiaa. Henkilökunta on saanut keskelle päivää Liik-
kuva koulu -suunnittelutunnin, jolloin suunnittelua ei ole tarvinnut tehdä omalla ajalla. Hankkeessa on
tehty omia kartoituksia oppilaiden fyysisestä aktiivisuudesta, mihin on liitetty ohjaus ja keskustelu tu-
lostien perusteella.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: rehtori hoitaa hallinnollisen puolen ja toimii hankevastaavana, opettajat toteuttavat.

Yhteistyöverkosto

Yhteistyöverkostoon kuuluvat koulun opettajat ja kunnan eri sektorit. Kunnan hallinto, luottamushen-
kilöt, oppilaiden vanhemmat ja koulun henkilökunta ovat suhtautuneet Liikkuva koulu -toimintaan hy-
vin myönteisesti. Kouluterveydenhoitajan kanssa on pientä yhteistyötä personal trainer -toiminnan
yhteydessä. Seurojen kanssa yhteistyön virittäminen on ollut hankalaa, vaikka potentiaali nähdäänkin.
Kokonaisuudessaan hanke ei ole verkostoitunut kovin vahvasti. Kunnan ainut kyläkoulu olisi luontai-
nen kumppani, mutta koulujen erilaiset lähtökohdat hankaloittavat yhteistyötä.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 34 500 € / 47 500 €

Vakiinnuttaminen

Toiminnan jatkuminen Elomaan koulussa näyttää todennäköiseltä. Koulun toimintakulttuuri on hiljal-
leen muuttunut siten, että koulussa ei puhuta enää hanketoiminnasta, vaan osasta toimintoja on tullut
normaalia arkitoimintaa. Kaikkea ei pystytä vakiinnuttamaan, mutta isot linjat toteutunevat jatkossa-
kin. Kunnan OPSiin tullaan kirjaamaan kokonaisliikuntamäärien nostaminen, lasten aktivoiminen ja
passiivisuuden ennaltaehkäisy, jolloin ne velvoittavat molempia kouluja. Toiminnan laajentaminen
varhaiskasvatuksen puolelle on ajankohtaista.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 6, kunnan eri sektoreiden yhteistoi-
minta 9, hanke kokonaisuutena 9.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Kunnan hyvinvointisuunnitelmassa on maininta Liikkuvasta koulusta. Kunnan uuteen OPSiin toiminta
tai ajattelutapa tullaan kirjaamaan. Koulun toimintasuunnitelmissa Liikkuva koulu on ollut esillä.

KALAJOKI Liikkuva Kalajoki

Kalajoella on korostettu opettajien ja vanhempien merkitystä oppilaiden liikunnallisemman elämäntavan omaksumisessa. Erityistä huomiota on kiinnitetty opettajien sitouttamiseen Liikkuva koulu -ajateltutapaan. Liikkuva koulu on ollut säännöllisesti ja monipuolisesti mukana opettajien koulutuksissa sekä vesopäivillä. Kaikki koulut lähtivät mukaan toimintaan heti alussa, ja jokaiselle koululle nimettiin Liikkuva koulu -yhteyshenkilö. Tavoitteet ja toimenpiteet kirjattiin koulujen vuosisuunnitelmiin. Välituntitoimintaa on aktivoitu jokaiseen luokkaan hankituilla välituntiliikuntavälinelaatikoilla, välikärikoulutuksilla ja erilaisilla kampanjoilla. Liikkuva koulu -kummiurheilijat ovat osallistuneet aktiivisesti toiminnan kehittämiseen kouluilla toteuttaen esimerkiksi soveltavan liikunnan koulukiertueen. Myös urheiluseurojen osaamista on hyödynnetty. Vanhemmille järjestettiin liikunnallisia vanhempainiltoja sekä oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioivia hyvinvointivanhempainiltoja. Perheiden käyttöön laadittiin Kalajoen Liikkuva Koulu -esite sekä Löydä oma lajisi -esite, joka kokosi yhteen lapsille ja nuorille tarjottavat harrastusmahdollisuudet. Hankkeessa on hyödynnetty paljon liikunnan aluejärjestöjen osaamista ja muiden Liikkuva koulu -kuntien kokemuksia sekä jaettu omaa osaamista muiden toimijoiden käyttöön. Liikkuva Kalajoki -hankkeessa panostettiin viestintään ja toiminta sai paljon näkyvyyttä.

Hankkeen omistajuus

Bottom up: omistajuus kouluilla, koulut olivat mukana suunnittelussa alusta alkaen.

Yhteistyöverkosto

Koulut, koulujen Liikkuva koulu -vastaavat, liikunnan aluejärjestöt KePLi ja PoPLi, kunnan perusturva-palvelut (kouluterveydenhoitajat, kuntoutus), sivistyspalvelut (koulukuraattorit), Kalajoki Akatemia (mm. liikuntapalvelut), Kalajoen ruokapalvelut, tekninen toimi, seurat, kummiurheilijat, muut Liikkuva koulu -toimintaa järjestävät kunnat, Liikkuva koulu -mentorit

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 107 000 € / 103 000 €

Vakiinnuttaminen

Toiminnan vakiintuminen omarahoitteisesti on todennäköistä. Koulujen toimintakulttuuri on muuttunut aktiivisemmaksi, koulupäivien rakennetta on muutettu. Kalajoella on vahva yhteinen tahto toiminnan jatkamiseksi ja kehittämiseksi. Periaate yhdessä tekemisestä on luonut laajan verkoston toiminnan tueksi.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 9, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 9½, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 9, hanke kokonaisuutena 10.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Toiminta on kirjattu kaupungin hyvinvointisuunnitelmaan sekä koulujen toimintasuunnitelmiin. Liikkuva koulu on tulossa osaksi Kalajoen opetussuunnitelmaa.

KEMI

Kemin Liikkuva koulu

Kemissä kaikki kaupungin peruskoulut ovat olleet alusta asti mukana, mutta Hepolan koulu on toiminut pilottikouluna. Hepolan koululla oli jo ennestään käytössä 75 minuutin oppitunnit ja pitkä ruokavälitunti sekä välituntikerhoja, joten maaperä muutokselle on ollut hyvä. Hankkeessa on toteutettu välkäräkoulutuksia, välinelainaamotoimintaa sekä erilaisia tapahtumia ja kampanjoita. Yhdellä yläkoululla juhlasali on muutettu itse tekemällä harrastetilaksi, jossa on muun muassa salibandykaukalo, pöytäpelejä, pingis, slackline sekä lihaskuntopisteitä. Hankkeen myötä kuntaan on saatu liikuntaluokat. Liikuntateknologia on lyönyt läpi hankkeen aikana ja Kemissä ollaan hankkimassa kaikille liikunnanopettajille iPadi. Varhaiskasvatuspuoli on tullut mukaan hankkeeseen lukuvuonna 2013–14. Uusi innovaatio hankkeessa on ollut personal trainer -toiminta, jota tehdään yhteistyössä fysioterapeutin kanssa. Ohjelman ryhmätunneille ovat päässeet kaikki halukkaat, mutta yksilöohjauksiin on valittu oppilaita fysioterapeutin, terveydenhoitajan tai opettajien suosituksista. Ohjelman päätavoitteena on ollut tukea oppilaita, joiden terveydestä (esim. ylipainosta, ryhdistä, liikuntavammasta tai syrjäytymisuhkasta) ollaan huolissaan. Pt-toiminnan erityiskohteena on ollut harjaantumisloukka. Fysioterapeutti on pitänyt oppilaille ravinto-ohjausta ja kuntotestejä sekä tehnyt liikunta- ja kuntosaliohjelmia. Ohjelman vaikutusten arvioinnissa on käytetty kehonkoostumusmittausta sekä oppilaiden itsearviointia.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: omistajuus on kouluilla, koulut ovat olleet mukana suunnittelussa alusta alkaen. Hankevas-
taavana on liikunnanopettaja, joka opettaa kahdella koululla. Omistajuutta on hankala määrittellä. Kou-
lujen henkilökunnan sitoutuminen on vaihtelevaa, ja vastuu on harvojen harteilla.

Yhteistyöverkosto

Yhteistyökumppaneita ovat olleet fysioterapeutti, koulujen liikuntavastaavat, liikuntatoimi, urheilu-
seurat, vanhempainyhdistykset, varhaiskasvatus ja kouluterveydenhuolto. Liikkuva koulu -tiimissä on
edustus kaikista kouluista, eskarista ja varhaiskasvatuksesta, ja ryhmä kokoontuu kerran puolessa
vuodessa. Tiedonkulun ongelmana on ollut hankevas-
taavan asema yhden koulun liikunnanopettajana;
tapaamiset muiden koulujen kanssa ovat olleet harvassa ja asioiden edistäminen tapahtuu pääasiassa
sähköpostin välityksellä. Kaupungin mukanaolo on ollut heikkoa.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 141 500 € / 92 649 €

Vakiinnuttaminen

Nykyisten toimintojen vakiintuminen on todennäköistä, mutta uusiin ideoihin ja laajentumiseen ei ole
resursseja. Tärkeimmät toiminnot eli personal trainer -toiminta ja yhteiset kampanjat ovat jo tulleet
osaksi koulun arkea. Rakenteellisiakin uudistuksia on tehty, ja ne helpottavat toiminnan vakiinnutta-
mista. Myös verkostot pysyvät yllä ainakin varhaiskasvatuksen ja urheiluseurojen suuntaan. Nyt yhte-
näiskoulut ovat aktiivisia ja alakoulutkin yhteisissä kampanjoissa, mutta henkilöstön vaihtuvuus on
hankaloittanut toimintakulttuurin vakiinnuttamista erityisesti alakouluissa. Jatkossa huolena ovat
kuntasäästöt.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8½, hanke kokonaisuutena 8½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu -toiminta on kirjattu ainakin joidenkin koulujen toimintasuunnitelmiin. Muutoin ei ole tietoa.

KOUVOLA Kouluyhteisö liikkumaan

Tavoitteena on ollut lisätä kaikkien oppilaiden liikuntaa koulupäivän aikana. Alussa mukana olivat kolmen koulun omat hankehakemukset, joista muodostettiin kaupunkitason hanke. Toimintaan on tullut joka vuosi lisää kouluja mukaan. Kouluille on hankittu välineitä välituntiliikuntaan, ja oppilaita on koulutettu välkäratoimintaan. Koulupäivän rakennetta on muutettu useilla kouluilla siten, että koulupäivään sisältyy yksi pitempi välitunti liikkumista varten. Opettajille on tarjottu koulutusta, joka tukee lasten liikkuttamista koulupäivän aikana. Yhdelle koululle oli ohjelmavaiheen alussa palkattu erillinen välituntiliikuttaja, joka suunnitteli välituntiliikkumista ja ohjasi sitä. Hankkeen kautta on tuettu liikuntapäiviä, joihin myös vanhemmat ovat osallistuneet. Oppitunteja on pyritty toiminnallistamaan. Koulut toteuttavat toimintaa itsenäisesti, ja eri vaiheissa olevat koulut etenevät omassa tahdissaan. Alusta asti mukana olleet koulut ovat alkaneet siirtyä välituntiliikuttamisesta oppituntien liikunnallistamiseen. Kokonaisuudessaan toimintakulttuuri on lähtenyt kehittymään kouluilla aktiivisempaan suuntaan.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down: koko kaupungin hanke, mutta käytännössä toiminut aktiivisilla kouluilla *bottom up* -tyyliin. Ensimmäisenä toimintavuonna hankkeella oli organisointivaikeuksia kaupungin tasolla ja toiminta keskittyi kouluille. Hanke organisoitiin uudelleen 2013, jolloin kaupungin kolmelle alueelle nimettiin opettaja alueyhdyshenkilöksi ja jokaiselle koululle Liikkuva koulu -yhdyshenkilöt. Ohjausryhmä, jossa on hallinnon edustaja, rehtoriedustus, alueyhdyshenkilöt, kouluyhdyshenkilöt ja aluejärjestö, ohjaa toimintaa kokonaisuudessaan.

Yhteistyöverkosto

Kaupungin koulut ja niiden Liikkuva koulu -yhdyshenkilöt, kaupungin koulutoimi ja liikuntatoimi, terveydenhoitajat, aluejärjestö. Kerhotoiminnassa on tehty yhteistyötä urheiluseurojen ja -akatemian kanssa. Yhteistyötä tehdään myös varhaiskasvatuksen Liikkuva lapsuus -hankkeen kanssa. Painopiste on ollut kunnan sisäisessä verkostoitumisessa. Kouvolaassa koetaan kaupungin laaja pinta-ala yhteistyötä hankaloittavaksi asiaksi.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 150 000 € / 30 000 €

Vakiinnuttaminen

Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumiselle on edellytyksiä. Kärkikouluissa toiminta on ideologisesti sisällä toimintakulttuurissa. Alueyhdyshenkilötoiminta on vakiintunut: heiltä lähtee säännöllinen kuukausitiedote kouluille, heillä on yhteisiä tapahtumia kouluyhdyshenkilöiden kanssa sekä koulutus-tempauksia. Uusi OPS tuo uudenlaista toimintakulttuuria kouluihin. Kuntatalouden kiristyminen ja säästöt voivat vaarantaa kehittämistoiminnan ja kouluttautumismahdollisuudet.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktiivointi 8+, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8-, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8½, hanke kokonaisuutena 9.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Kunnan hyvinvointisuunnitelmassa ei ole mainittu Liikkuva koulu -toimintaa nimeltä, mutta sisällöt ovat osa lasten ja nuorten hyvinvointia. Kymenlaakson terveystoimintastrategiassa 2014–2020 Liikkuva koulu on voimakkaasti esillä. Kunnan uudessa OPSissa on esillä toiminnallinen opetus ja koulupäivien rakenneuudistus. Kouluilla on mahdollisuus kirjata Liikkuva koulu -toimenpiteet koulun lukuvoimavarojen käyttöön.

9 100 asukasta

5 peruskoulua

722 oppilasta

4 Liikkuvaa koulua,

joissa 702 oppilasta (97 %)

KUHMO Kuhmon Liikkuva koulu

Kaikki kunnan alakoulut ovat alusta asti olleet mukana. Liikkuva koulu -toiminnassa on pyritty lisäämään koulupäivän aikaista liikuntaa erityisesti välitunteja aktivoimalla ja välinehankinnoilla. Välkäreitä on koulutettu. Kontion koululle on hankittu Jopo-pyöriä, joita käytetään liikkumiseen koulupäivän aikana. Pyöristä on hyötyä myös kuljetusoppilaille, joita koulussa on erityisen paljon. Yhteistyö Kainuun Liikaha-hankkeen kanssa ollut tiivistä, ja sitä kautta on otettu käyttöön Sotkamon Liikkuva koulu -hankkeen (2010–12) hyviä käytäntöjä. Liikaha-hankkeen mukana on tullut paljon koulutusta vesopäivien yhteyteen, mikä on miellyttänyt opettajia. Kuhmossa on käynnistynyt moniammatillinen Motoriikan haasteiden tunnistaminen ja tukeminen -työryhmä. Kontion yläkoulu on tullut mukaan toimintaan keväällä 2014. Yläkoululle on hankittu 10 Jopo-pyörää.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: hanke toimii koululähtöisesti, mutta vahvasti Kontion keskuskoulusta käsin. Hankevas-
taava ja hänen työparinsa ovat isossa roolissa.

Yhteistyöverkosto

Kunnan vapaa-aikapalvelut, vanhempainyhdistykset, urheiluseurat, aluejärjestö, Liikunnasta kansa-
laistaito (Liikaha) -hanke.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 55 000 € /21 000 €

Vakiinnuttaminen

Osa toiminnoista jäänee elämään kouluihin. Välituntien aktiivisuus on parantunut paljon, samoin Jopo-
pyörät ovat ahkerassa käytössä. Ideologia ei kuitenkaan ole juurtunut kovin vahvasti kouluille. Riskinä
onkin, että jos koulujen liikuntavastaavat eivät jatkossa organisoisi aktiivisesti Liikkuva koulu -toimin-
taa, toiminta voi hiipua. Opettajakunnan toiveesta välituntitoimintaan on saatu vastuupettaja, koska
välituntitoiminta on koettu tärkeäksi ja se on haluttu vakiinnuttaa nimeämällä vastuuhenkilö.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 7, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoi-
minta 7, hanke kokonaisuutena 8½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu on koulun vuosisuunnitelmassa ja tulee myös kunnan uuteen OPSiin.

NAANTALI

Lisää liikettä koulupäivään

Naantalin Liikkuva koulu -toiminta on kuntavetoista. Toiminnassa on ollut alusta lähtien kunnianhimoisia suunnitelmia, jotka ovat toteutuneet matkan varrella. Toimintaa koordinoidaan kunnan vapaa-aikatoimesta käsin. Vapaa-aikatoimen sihteeri on hankevastaava, joka pitää yhteyttä kouluihin, tiedottaa, tukee ja tekee kouluvierailuja. Kaikissa kouluissa on toteutettu välkkäriskoulutukset. Välinehankintoja on tehty ja koulumatkoja pyritty aktivoimaan. Luokkiin on hankittu jumppapalloja. Kouluterveydenhuolto on mukana toiminnassa ohjausryhmän kautta, samoin urheiluseurat ja kunnan nuorisopalvelut. Naantalin Liikkuva koulu -toiminnalla on mukana omaa tutkimusta yhteistyössä UKK-instituutin kanssa. Toiminta on hieman hajanaista, esimerkiksi kunnan saaristokoulut ovat hieman erillään muista. Sitoutuminen Liikkuva koulu -toimintaan vaihtelee kunnassa paljon. Muutamalla koululla Liikkuva koulu -toiminta on pyörinyt todella hyvin.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down. Toiminnan omistajuus on kaupungin vapaa-aikatoimella. Toiminnan moottoreita ovat vapaa-aikatoimen sihteeri, joka toimii hankevastaavana, sekä vapaa-aikatoimen liikunnanohjaaja.

Yhteistyöverkosto

Kaupungin vapaa-aikatoimi, koulujen yhdysopettajat, terveydenhoitajat, seurat. Muiden kunnan sektoreiden kanssa yhteistyötä niukasti.

Liikkuva koulu -avustukset/omarahoitus: 71 000 € / N/A

Vakiinnuttaminen

Taloudellinen panostus vähenee hieman jatkossa, mutta muutoin toiminta jatkuu vapaa-aikatoimesta käsin koordinoituna kuten tähänkin asti. Koulut jatkavat Liikkuva koulu -ideologian mukaista toimintaa ja ohjausryhmä jatkaa kokoontumisiaan. "Nyt vasta aloitetaan", kuvailee hankevastaava.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 7, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8, hanke kokonaisuutena 8.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Ei ole mainittu kunnan yleisissä asiakirjoissa, mutta on kirjattu vapaa-aikapalveluiden omaan suunnitelmaan.

15 000 asukasta
8 peruskoulua
1 672 oppilasta
7 Liikkuvaa koulua,
joissa 1 607 oppilasta (96 %)

NASTOLA

Liikkuva Kivijärvi

Nastola aloitti Liikkuva koulu -toiminnan Kivijärven koululla, joka sijaitsee syrjässä kunnan muista kouluista. Hankkeen aikana Kivijärven koululla on koulutettu välkäreitä ja opettajia, suunniteltu liikuntavuosikello, tehty välinehankintoja sisä- ja ulkotiloihin sekä järjestetty liikuntatapahtumia niin oppilaille, henkilökunnalle kuin vanhemmillekin. Koulupäivän rakenteeseen on tehty muutoksia, kuten pidempi välitunti ja kaikille oppilaille kolme tuntia liikuntaa viikossa. Aktiivisuusmittarit on otettu käyttöön motivoimaan oppilaita. Hankkeeseen on palkattu liikuntaneuvoja, joka päivittäin vastaa koululaisten liikuttamisesta. Liikuntaneuvoja pitää liikkuvaa iltapäiväkerhoa 1.-4.-luokkalaisille ja yhtenä iltapäivänä viikossa avointa kerhoa. Liikuntaneuvoja vastaa myös kutsukerhon toteutuksesta ja henkilökunnan liikuttamisesta. Kahden vuoden ajan liikuntaneuvoja on käynyt Villähteen koululla yhtenä päivänä viikossa, ja viimeisen toimintavuoden aikana mukaan ovat tulleet kaikki kunnan koulut. Yhteistyö muiden koulujen kanssa on ollut vähäistä ja vaihtelevaa.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: vahvasti yhden koulun hanke, vaikka liikuntatoimi onkin mukana. Liikkuva koulu -toiminta on tarmokkaasti Kivijärven koulun rehtorin vetämä. Rehtori ja kunnan liikunta- ja nuorisopäällikkö ovat jatkuvasti yhteistyössä, ja liikuntaneuvoja toimii molempien alaisuudessa.

Yhteistyöverkosto

Yhteistyötä on tehty kunnan liikuntatoimen, muiden koulujen, urheiluopistojen, perheiden, terveydenhoitajan sekä aluejärjestön kanssa. Kunnan liikuntatoimen kanssa on tehty paljon yhteistyötä. Sivistystoimen- ja kunnanjohtajan tuki on ollut hyvää. Vierumäen ja Pajulahden urheiluopistojen opiskelijat ovat tehneet vierailuita kouluille ja olleet myös harjoittelijoina.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 92 000 € / 111 000 €

Vakiinnuttaminen

Kivijärven koulussa toiminta jatkuu varmasti, sillä rehtori on innostunut ja monet hankkeen toiminnoista ovat tasaantuneet osaksi koulun arkea. Muissa kouluissa toiminta vaihtelee. Täysin omarahoitteisesti toiminta ei jatku vastaavalla tavalla, esimerkiksi Liikkuva Iltapäivä -toiminta ei voi jatkua ilman rahoitusta. Vuoden 2016 alusta lähtien Nastola on osa Lahden kaupunkia, mikä vaikuttaa toimintaan. Jatkosuunnitelmissa viritellään yhteistyötä Lahden Liikkuva koulu -hankkeen kanssa. PHLU säilyy tärkeänä yhteistyökumppanina.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 9, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö kiitettävä, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8, hanke kokonaisuutena kiitettävä.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Hyvinvointisuunnitelmassa on mainittu, että Nastola on mukana Liikkuva koulu -hankkeessa. Kunnan uuteen OPSiin ei ole kirjattu Liikkuva koulu -termillä, mutta ideologia on samansuuntainen. Koulujen opetussuunnitelmissa maininta löytyy.

OULU

Oulun Liikkuva koulu

Oulussa Liikkuva koulu -toiminta on edennyt koulujen omien suunnitelmien pohjalta. Yhteisiä tavoitteita ovat olleet koulupäivän rakennemuutos, välituntitoiminnan aktivointi, toiminnan jatkuminen alakoulusta yläkouluun, koulupihojen toiminnallisuuden lisääminen sekä koulujen eri henkilöstöryhmien liittäminen osaksi toimintaa. Lisäksi koulut ovat panostaneet muun muassa oppituntien liikunnallistamiseen sekä kerhoihin ja erilaisiin tapahtumiin. Yhteistyö Virpiniemen liikuntaopiston kanssa toi resursseja koulujen käyttöön, kun liikuntaneuvojaopiskelijat olivat mukana toteuttamassa toimintaa kouluilla. Koulujen vastuuhenkilöt ovat kokoontuneet kuukausittain sivistys- ja kulttuuripalveluiden koolle kutsumina vaihtamaan kokemuksia ja suunnittelemaan toiminnan kehittämistä. PoPLi on ollut alusta saakka vahvasti mukana toiminnan ohjauksessa sekä oppilaille ja opettajille suunnattujen koulutusten järjestämisessä. Liikkuva koulu -toiminta käynnistyi neljällä koululla syksyllä 2012. Koulujen määrä on sittemmin kasvanut. Keväällä 2015 toteutetun kampanjan seurauksena mukaan ilmoittautui 22 uutta koulua. Opettajien keskuudesta rekrytoitui viisi Liikkuva koulu -konsulttia ovat tukeneet uusia kouluja Liikkuva koulu -toiminnan suunnittelussa.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: toiminta on jokaisella koululla omannäköistä. Sivistys- ja kulttuuripalvelut on tukenut koulujen välistä vuorovaikutusta ja vastannut toiminnan koordinoinnista.

Yhteistyöverkosto

Yhteistyöverkostoon ovat kuuluneet koulut, sivistys- ja kulttuuripalvelut, koululaisliikunta, liikunta-palvelut, nuorisopalvelut, PoPLi, Virpiniemen liikuntaopisto, liikuntaseurat sekä Liikkuva koulu -mentorit.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 181 349 €/ n. 100 000 €

Vakiinnuttaminen

Toiminnan vakiintuminen omarahoitteisesti on todennäköistä. Positiiviset kokemukset ovat auttaneet toiminnan juurruttamisessa, ja uusia toiminnasta kiinnostuneita kouluja on paljon. Neuvottelut toiminnan organisoimisesta kaupungin tasolla käynnistyivät keväällä 2015 muun muassa kaupungin päättäjien, aluerehtoreiden ja PoPLin kanssa. Tavoitteena on kaiken koululaisten liikkumista tukevan toiminnan synkronointi.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 7 (hallintokuntien välillä on ollut paljon yhteistyötä, mutta selkeä yhteinen suunnittelutyö toiminnan organisoimiseksi alkoi keväällä 2015), hanke kokonaisuutena 9.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu -toiminnan edistäminen on kirjattu kaupungin hyvinvointisuunnitelmaan.

4 200 asukasta
4 peruskoulua
519 oppilasta
3 Liikkuvaa koulua,
joissa 370 oppilasta (71 %)

RANUA

Ranuan koulut liikkuvat

Ranualla Liikkuva koulu -tavoitetta on pyritty toteuttamaan koulupäivän rakennetta ja liikuntaolosuhteita muokkaamalla. Välituntiliikkumista on lisätty mm. uusilla asfalttimaalauksilla, hankkimalla väli-nejä, kouluttamalla välkkäriliikuttajia, antamalla liikuntasali oppilaiden käyttöön sekä välituntivisailuilla. Aktivoitumista oppitunneilla on kokeiltu käyttämällä jumppapalloja istuimina, pitämällä taukojumppia ja tekemällä läksynkuulusteluja seisaaltaan. Aamujummat on otettu käyttöön jokaisella koululla yhtenä päivänä viikossa. Kuntaan on hankittu kiertävä liikuntavälineperäkärri. Oppilaille tehdyssä kyselyssä kartoitettiin kokemuksia ja toiveita välitunneista ja koulumatkoista. Oppilaita on osallistettu myös aloitelaatikoiden avulla sekä hyödyntämällä oppilaskuntaa toimintojen suunnittelussa. Kirkonkylän koulun ja yläkoulun oppilaiden käytössä on ollut Wii-pelejä. Yksi alakoulu on muuttanut koulupäivän rakennetta, ja yläkoulussa yksi välitunti on saatu viisi minuuttia pidemmäksi. Kehittäjäopettajat vetivät lv. 2014–15 itse suunnittelemansa välkkäriskoulutuksen alakoulun oppilaille. Kyläkoulut ovat toimineet aktiivisesti, mutta iso alakoulu kirkonkylällä on kärsinyt sisäilmaongelmien aiheuttamista seurauksista ja siellä toiminta on ollut sivuosassa.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down, kyläkouluilla ehkä myös *bottom up*. Hankevastaavana on kunnan sivistystoimenjohtaja. Toimintaa suunnittelemaan ja seuraamaan perustettiin ohjausryhmä. Ensimmäisenä lukuvuonna hanketta koordinoi kehittäjäopettaja ja sivistystoimen projektikoordinaattori, sen jälkeen kahden kehittäjäopettajan tiimi. Kehittäjäopettajat toimivat innostajina, kehittäjinä, yhteyshenkilöinä koulujen välillä sekä tiedottajina ohjausryhmälle. Koulujen liikuntatiimit suunnittelevat ja kehittävät koulun toimintaa.

Yhteistyöverkosto

Verkostoon kuuluvat hankevastaava, kehittäjäopettajat, projektikoordinaattori, rehtorit, mentorit, koulujen liikuntatiimit sekä vanhemmat, joita on ollut mukana hankkeen ohjausryhmässä. Myös kansalaisopisto, kirjasto, vapaa-aikatoimi, Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan täydennyskoulutusyksikkö ja liikuntajärjestöt ovat olleet hankkeessa mukana. Yhteistyötä on tehty myös muiden sivistystoimenjohtajan alaisuudessa olevien hankkeiden kanssa. Kokonaisuudessaan yhteistoiminta eri sektoreiden välillä on kuitenkin osoittautunut haastavaksi ja sitä on käytännön tasolla ollut vähän.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 42 225 € / 73 561 €

Vakiinnuttaminen

Kunnassa pidetään todennäköisenä, että toiminta jatkuu hankekauden jälkeen samassa laajuudessa. Välkkäritoiminta ja koulujen omat kampanjat säilyvät ja liikuntavälineperäkärriä käytetään jatkossakin. Jumppapallot säilyvät luokissa. Ranuan oma Liikkuva koulu -verkkosivu linkkeineen ja ideoineen pysyy sivistystoimen verkkosivuilla. Kehittäjäopettajat vetävät jatkossakin välkkäriskoulutuksia sekä ala- että yläkoulujen oppilaille. Kehittäjäopettajien palkkiorahoitus pyritään järjestämään. Vaarana pidetään opettajien ajanpuutetta ja henkilöstön väsymistä, kun vastuuta tulee liikaa samoille henkilöille. Toiminnan organisointiin vaativan ajan ja resurssien löytyminen on haastavaa.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8½, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 7, hanke kokonaisuutena 8½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Koulujen lukuvuosisuunnitelmiin on kirjattu ja OPSiin tullaan kirjaamaan.

ROVANIEMI

Rovaniemen Liikkuva koulu

Rovaniemellä on ollut jo aiemmin vahva lasten hyvinvoinnin kehittämisen kulttuuri. Liikkuva koulu -toiminta-ajatuksena on ollut luoda kouluihin toimintamalleja, joiden avulla saadaan erityisesti vähän liikkuvat lapset aktiivisemmiksi liikkujiksi. Lisäksi on pyritty tarjoamaan tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia liikuntaharrastuksia kaikille lapsille. Oppilaiden lisäksi hankkeen vaikutuspiiriin on haluttu koulujen henkilökunnat sekä oppilaiden lähipiiri. Liikkuva koulu -asiaa on viety eteenpäin systemaattisesti alue kerrallaan. Koulupäivän rakenneuudistusta on toteutettu lisäämällä pitkiä välitunteja johonkin kohtaan päivää. Erilaisia toimenpiteitä on tehty paljon, esimerkiksi välituntiohjaajakoulutuksia, opettajien vesopäiviä ja koulutuksia, välinehankintoja, koulumatkakampanjoita, liikunnallisia vanhempainiltoja.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up: omistajuus koululla. Rehtoreilla on ollut vahva osuus suunnittelussa jo ennen varsinaisen hankkeen alkua ja he ovat olleet hankkeen moottoreita.

Yhteistyöverkosto

Urheiluopisto Santasport, Lapin yliopiston opettajankoulutuslaitos, nuoriso- ja liikuntatoimi, urheiluseurat, Rovaniemen koulutoiminta-alueiden rehtorit. Toiminnan vahvuutena on ollut laaja yhteistyöverkosto.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 75 000 € / 73 200 €

Vakiinnuttaminen

Toimintojen vakiintuminen näyttää hyvältä. Kaupunki satsaa Liikkuvaan kouluun myös rahallista tukea. Hankkeen päättymisen jälkeen on varattu 30 000 € Liikkuvan koulun toteuttamiseen. Suunnitelmassa on lisätä keskustajamien ulkopuolella olevien kylien nuorten mahdollisuuksia osallistua, esimerkiksi tukemalla kuljetuksia. Liikkumisen merkitys on vahvistunut kaupungin virkamies- ja toimijatasolla. Toiminnalla ei ole ollut kaupunkitason koordinaattoria, vaan toiminta on suunniteltu kouluilla, mikä on sitouttanut kouluja ja vahvistanut omistajuuden kokemusta. Syksystä 2015 alkaen liikunnanohjaajaopiskelijat aloittavat kummitoiminnan jokaisella koululla auttaen henkilökuntaa liikkumisen lisäämisessä. Jos kaikille kouluille ei riitä kummeja, heille järjestetään neljä kertaa vuodessa erillinen sporttipäivä. Kunnan uuteen OPSiin on saatu liikkumisen lisätunti.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8½, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 8½, hanke kokonaisuutena 8½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Kaupungin OPSiin kirjataan liikkumisen lisääminen ja hyvinvointinäkökulma. Tuntijaossa on paikallisesti lisätty liikuntaa kolme tuntia yli valtakunnallisen tuntijakoesityksen. Lisäksi vuosittain päätettävissä koulutuspalvelujen tavoitteissa asia on huomioitu esimerkiksi lukuvuonna 2014–15 oppilaiden hyvinvoinnin lisääminen ja lukuvuonna 2015–16 koulupäivien liikunnallistaminen. Liikkuva koulu -hankkeen ansiosta nämä asiat ovat olleet esillä ja siten vaikuttaneet resursointiin, tavoitteisiin ja kirjauksiin. Koulujen omat hyvinvointiryhmät ovat tehneet omat hyvinvointisuunnitelmat, johon kirjattu Liikkuva koulu -toiminta.

SEINÄJOKI

Liikkuva ja hyvinvoiva koululainen

Tavoitteena on ollut koulupäivän rakenteen kehittäminen Liikkuva koulu -ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Tarkoituksena on ollut sitouttaa koulujen koko henkilöstö mukaan toimintaan. Päätoimintoja ovat olleet pitkät välitunnit (yli puolella kouluista) ja pakolliset ulkoviikot, tapahtumien ja koulutusten järjestäminen sekä välituntiliikuttajat. Mukaan lähteville luokille kehiteltiin ”osallistava pussi”, johon kukin luokka sai valita 120 euron arvosta liikuntavälineitä omaan käyttöön. Oppilaita on kannustettu ideoimaan ja toteuttamaan koulukohtaista toimintaa, esimerkiksi osallisuusfoorumin kautta. Oppilaita on koulutettu toiminnan vertaisohjaajia ja tapahtumatoiminnan toteuttajia. Myös opettajien koulutukseen ja sitouttamiseen on satsattu. Oppituntien istumista on pyritty vähentämään luokkahuoneratkaisuilla, taukojumpalla sekä toiminnallisia opetusmenetelmiä etsimällä. Yläkoulussa yhdessä luokassa on kokeiltu kiertokäytössä seisomapulpetteja.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Nimellisenä hankevastaavana on toiminut perusopetusjohtaja, mutta käytännössä hankkeen koordinaatio on haluttu antaa laajemmalle kehittämisryhmälle, johon on kuulunut edustajat kouluilta, kaupungista ja liikunnan aluejärjestö PLU:sta. Kahdella rehtorilla on ollut vahva ote. Sittemmin Seinäjoelle on nimetty Liikkuva koulu -vastaava, jolle on viikottain varattu tunteja koko kunnan Liikkuva koulu -toiminnan edistämiseen.

Yhteistyöverkosto

Yhteistyöverkostoon ovat kuuluneet koulujen lisäksi Seinäjoen kaupunki (etenkin liikuntatoimi) sekä Seinäjoella toimivia liikunta- ja urheiluseuroja, liikunnan aluejärjestö Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu sekä Kehittämiskeskus Woltti. Myös kaupungin kerhotoiminnan kehittämistyöryhmän kanssa on verkostoiduttu.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 80 000 € / n. 60 000 €

Vakiinnuttaminen

Seinäjoella pidetään todennäköisenä, että toiminta jatkuu samassa laajuudessa. Jokainen koulu ja opettaja toteuttavat ideologiaa omalla tavallaan. Jatkorahoitusta on saatu aluehallintovirastolta.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktiivisuus 9, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 7–8, kunnan eri sektoreiden yhteistyö 9, hanke kokonaisuutena 8½.

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu näkyy ainakin Lähiliikuntapaikkasuunnitelmassa sekä Kerhotoiminnan laatukäsikirjassa.

TAMPERE

Tampereen Liikkuva koulu

Vahva verkostoituminen on luonut tukevan kivijalan Tampereen Liikkuva koulu -toiminnalle. Verkostojen rakentamiseen panostettiin suunnitelmallisesti erityisesti toiminnan alkuvaiheessa. Liikkuvasta koulusta muotoutui eri tahoja yhdistävä tekijä, mikä loi toiminnallisia ja rakenteellisia mahdollisuuksia liikkumisen lisäämiselle koulupäivän sisään. Tampereella on kokeiltu rohkeasti erilaisia toimintamalleja, jotka ovat auttaneet kouluja omien toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulut ovat muun muassa voineet hyödyntää Varalan Urheiluopiston osaamista tuomalla koululuokkia ohjattuun toimintaan, jota on järjestetty toiminnan saavutettavuuden parantamiseksi myös muualla kuin urheiluopiston tiloissa. Koulupäivien sisään on luotu mahdollisuuksia liikkumiselle joustavan koulupäivän mallilla. Sisältöä joustavaan koulupäivään on rakennettu yhdessä esimerkiksi nuorisotoimen ja urheiluseurojen kanssa. Opettajille ja oppilaille on järjestetty koulutusta. Liikkuva koulu -toiminta on levinnyt voimakkaasti. Syksyllä 2012 mukana ei ollut yhtään koulua, kun keväällä 2015 mukana olevien koulujen lukumäärä oli 18. Kouluille lähetetään säännöllisesti tietoa Tampereen Liikkuva koulu -toiminnasta. Toiminnan koordinoinnista on vastannut kaupungin perusopetuksessa palkattu henkilö.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down: koulujen innostaminen mukaan toimintaan. Kun koulut ovat lähteneet mukaan, toiminta kouluilla ollut *bottom up* -suuntaista.

Yhteistyöverkosto

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuotantoalue, koulut, nuorisopalvelut, liikuntapalvelut, Varalan Urheiluopisto, Tampereen urheiluakatemia, HIP-toiminta (harrastava iltapäiväkerhotoiminta kouluilla), seurat, liikunnan aluejärjestö HLU.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 200 000 € /275 000 €

Vakiinnuttaminen

Toiminnan vakiintuminen omarahoitteisesti on todennäköistä. Hankkeen aikana on pystytty vaikuttamaan monin tavoin rakenteisiin (esim. eri sektoreiden yhteistyö, koulupäivän rakenne), mikä luo vahvan pohjan toiminnan jatkamiselle. Toiminnan koordinointiin kaupungin tasolla on jatkossakin osoitettu resursseja (koordinaattorin työsuhde vakinaistettiin).

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 6 (positiivista on se, että yhteistyö on lisääntynyt – vielä ei kuitenkaan ole olemassa rakenteita, jotka tukisivat kaikkien koulujen välistä yhteistyötä), kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 10, hanke kokonaisuutena 9

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Tampereen pormestariohjelmassa on kirjattu hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla – Liikkuva koulu sisältyy tähän. Liikkuva koulu tulee sisältymään Tampereen opetussuunnitelmaan ja on voimakkaasti mukana alueellisessa terveystuennasuunnitelmassa.

TURKU

Osallistavan suunnittelun malli koulupäivän liikunnallistamiseen

Turussa Liikkuva koulu -toiminnan suunnittelu ja ideointi kytkettiin koulujen oppilaskuntatyöhön sekä Lasten Parlamentin toimintaan. Tavoitteena oli luoda osallistavan suunnittelun malli liikkumisen lisäämiseksi koulupäiviin. Taustalla olivat aikaisempina vuosina toteutetut Koulut liikkeelle -hanke sekä EU-rahoitteinen Aktiivinen ja turvallinen koulupäivä -hanke, jotka olivat luoneet vahvan pohjan Liikkuva koulu -toiminnalle. Alakouluissa toteutettiin oppilaiden osallistamisprosessi, johon kaikki oppilaat osallistuivat ja jonka seurauksena Liikkuvaa koulua käsiteltiin Lasten Parlamentin suurkokouksessa. Kaikkien koulujen välituntivälineistöä täydennettiin suurkokouksessa esille tulleiden toiveiden pohjalta. Välituntitoimintaa aktivoitiin myös välituntiliikuntakoulutuksilla. Liikkuva koulu on ollut säännöllisesti esillä Lasten Parlamentin suurkokouksissa. Myös yläkoulut ovat lähteneet välituntitoimintaan aktiivisemmin mukaan ja Nuorisovaltuusto on aloittanut toimintansa.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Top down => bottom up: toiminta alkoi opetusvirastojohtoisesti mutta muuttui kouluvetoisemmaksi, kun Liikkuva koulu -toiminnan koordinointi siirrettiin virastosta lasten osallisuuden koordinaattoreina toimiville opettajille.

Yhteistyöverkosto

Liikkuva koulu -yhdysopettajat, koulut, oppilaat, opetustoimi, nuorisotoimi, liikuntatoimi, Turun yliopisto

Liikkuva koulu avustukset / omarahoitus: 146 500 € / N/A

Vakiinnuttaminen

Toiminnan vakiintuminen täysin omarahoitteisesti samassa laajuudessa on epätodennäköistä. Lasten ja nuorten osallisuutta tukevia rakenteita on vahvistettu, ja ne säilyvät jatkossakin. Toiminnan jatkosta ei ole käyty keskusteluja virkamiesjohdon kanssa.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 9, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 8 ½, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 7 ½ (verkostoitumisvaiheessa), hanke kokonaisuutena 9

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Turussa Liikkuva koulu -toiminta on painottunut lasten osallisuuden edistämiseen. Lasten osallisuus on mainittu kuntastrategiassa.

22 100 asukasta
9 peruskoulua
1 862 oppilasta
9 Liikkuvaa koulua,
joissa 1 862 oppilasta (100 %)

VARKAUS Repo Reipas

Varkaudessa on toimittu koululähtöisesti ensin yhdellä koululla, ja toiminta on sitten levinnyt Varkauden kaikkiin kouluihin hankkeen viimeisen vuoden aikana. Hankevastaava, Repokankaan koulun rehtori on ollut hankkeen ehdoton moottori, joka on vienyt Liikkuva koulu -ideologiaa vahvasti lukuvuosisuunnitelmiin ja opetustiimien kautta koulun arkeen. Toiminnan painopistealueita ovat olleet välituntien aktivoiminen, toiminnallisen opetuksen kehittäminen sekä inklusio liikunnan avulla. Liikkuvan koulun myötä Repokankaan koulun pihaa on uudistettu, tehty runsaasti välinehankintoja ja aktivoitu niin oppilaita kuin opettajia. Välkäreitä on koulutettu, mutta välkäritoiminta on toiminut aalloittain. Liikunnan aluejärjestön koulutuksia on hyödynnetty oppilaille ja opettajille. Varkaudessa ovat alkaneet Motoriikka Paremmaksi (MoPa) -jummat, joita toteutetaan tunneilla oman opettajan johdolla. Repokankaan koulussa ovat Varkauden kunnan kaikki erityisen tuen 1.-9. luokat, ja koulun oppilaita lähes puolet ovat erityisen tuen oppilaita, mikä on antanut runsaasti omaleimaisuutta hankkeelle.

Liikkuva koulu -toiminnan omistajuus

Bottom up. Omistajuus ollut vahvasti Repokankaan koululla. Kunta sitoutunut hyvin.

Yhteistyöverkosto

Kaupungin puolelta eniten yhteistyötä on ollut liikuntatoimen (nyt lakkautettu) ja teknisen toimen kanssa. Lisäksi yhteistyöverkostoon ovat kuuluneet muut kunnan koulut, Varkauden urheiluseurat ry, yksi liikunta-alan yritys, liikunnan aluejärjestö, muut Liikkuva koulu -kunnat lähiseudulta, oppilaiden vanhemmat ja paikallinen media. Myös terveydenhoitajan kanssa on yhteistyötä. Verkostoituminen on ollut vahvaa alusta asti. Alueellisesti on ollut yhteistyötä ja vierailuja; monet ovat olleet kiinnostuneita Repokankaan toiminnasta.

Liikkuva koulu -avustukset / omarahoitus: 92 000 € / N/A

Vakiinnuttaminen

Monet toiminnot ja ajatusmallit ovat vakiintuneet ainakin Repokankaan koulussa. Liikkuva koulu -toiminta ei ole ollut päälle liimattua vaan sisällytetty koulun arkeen ja olemassa oleviin rakenteisiin. Rehtori on vuosien mittaan jakanut yhä enemmän vastuuta tiimien vastuuopettajille. Liikkuvaa koulua ollaan levittämässä systemaattisesti koko kaupunkiin, ja intoa riittää monella saralla. Liikkuva koulu -koulutukset on pidetty esimerkiksi esikoulunopettajille ja iltapäivätoiminnan ohjaajille. Tulevaisuudessa huolestuttavaa on kunnan vaikea kokonaistilanne niin taloudellisesti kuin hallintorakenteellisesti, mikä voi hankaloittaa jatkosatsauksia Liikkuva koulu -toimintaan.

Itsearviointi hankkeen onnistumisesta kouluarvosanoin

Oppilaiden aktivointi 8, koulujen verkostoituminen ja yhteistyö 9, kunnan eri sektoreiden yhteistoiminta 9, hanke kokonaisuutena 9

Liikkuva koulu -toiminta virallisissa asiakirjoissa

Liikkuva koulu on koko koulutoimen avainalueena ja jokaisen koulun avainalueena lukuvuosisuunnitelmissa. Liikkuva koulu on avainalueena myös esiopetuksessa ja kaupungin iltapäivä- ja leikkitoiminnassa. Kaupungin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa näkyy Liikkuva koulu.